KERS-bygden Redaktion: Köpmangat. 11, Vingåker — Tel. 01

Spelmannen som skrev om livet i Österåker

Västra Vingåker är en socken som är lyckligt lottad när det gäller uppteckningar från gamla tider, främst genom de tusentals sidor som fru Johanna Lundström lämnade till olika arkiv. Nu kan vi berätta att Österåker har en lika fin skatt av gamla minnen liggande i Nordiska museets arkiv i Stockholm. En utflyttad Österåkersbo, Karl Eriksson, känd som "Millerste-Kal", skänkte till museet en stor mängd intressanta och ovärderliga uppteckningar om livet i gamla Österåker. Det är berättelser om seder och bruk, om människor och händelser, om trolldom och läkemedel och inte minst om folkmusik och spelmän.

I samband med insamling av material till utställningen "Trollfiol och syndkaskrynkle" i Nyköping fick Österåkers hembygdsförening tipset att besöka Nordiska museet och titta på uppteckningarna.

En hel bok

Så skedde också i somras, då en delegation reste till Stockholm för att läsa om gamla Österåker. Museet ställde välvilligt upp och kopierade bl a en 378 sidor tjock, handskriven bok, som "Millerste-Kal" 1936 skänkte till Nordiska museet, samt åtskilliga andra uppteckningar.

Karl Eriksson var en duktig berättare och hade en vacker och lättläst handstil. Hans anlag låg inte bara åt musiken. Han ritade också bra och gjorde dessutom en hel del träskulpturer. Till yrket var han verkstadsarbetare, men hågen låg hela tiden i skrivandet och forskandet. Han besökte arkiven och forskade om släkten och hemsocknen.

Trollfioler

"Millerste-Kal" föddes vid Säby 1881 men flyttade redan 1907 till Stockholm, där han bodde till sin död 1937. Inom folkmusiken är han känd för sina kompositioner och uppteckningar, sina biografier om gamla spelmän och inte minst för sina två trollfioler. Dessa anses så värdefulla att ingen av dem, trots tidigare planer, kunde lånas ut till sommarens utställning i Nyköping, där man bara kan se trollfiolen på bild.

I samband med överlämnandet av uppteckningarna till Nordiska museet fick Karl Eriksson en fråga från arkivarie Arvid Beckström om det något märkliga smeknamnet "Millerste-Kal". Den senare gav då i brev följande förklaring:

Från Mellanstugan

"Angående mitt spelmansnamn Millerste-Kal så är det rätt och slätt mitt Bond-namn. Jag har icke tagit det själv utan fått det av befolkningen uti Säby och Österåkers socken i Södermanland, d.v.s. detta namn lystrade jag till under min Österåkerstid åren 1881—1907, och fortfarande, då jag besöker hembygden, och då jag anser detta namn vara det ursprungliga, använder jag det uti mina uppteckningar av sägner, folkmusik, m.m.

Namnet Millerste kan endast bildas och uppkomma uti ett bysamhälle, där minst 3 stycken stugor finnas. Den stuga som då ligger emellan de två yttre kallas uppå Österåkers sockendialekt för Millerste, vilket betyder mellanstugan = mellerstu = millerste. Namnet Millerste-Kal kan därför översättas till Ka(r)l i Mellanstugan.

Stugor flyttades

Uti Österåkers socken finnes dock uti 3 olika byar 3:ne stugor, som kallas samma namn, Millerste, nämligen Millerste i Säby, Millerste i Hulla och Millerste i Askö. Rörande Millerste i Hulla och Askö är det numera i högsta grad ologiskt att kalla dessa stugor för Mellanstugor, där de ligger ensamma uti byarnas utkant.

Men denna ologik uppstod, då dessa stugor, efter senaste bydelningarna, på grund av ägoskifte, fingo flytta från sina ursprungliga mellanstuge-platser och togo namnen med sig uti flyttningen.

Utförligt borde jag skrivits och kallats Millerste-Kal i Säby, men i den tiden jag vistades i Österåker fanns icke någon som hette Karl i vare sig Hulla eller Askö Millerste, varför jag utan förväxling endast kallades Millerste-Kal".

Publiceras

Så presenterar sig Österåkers duktige uppteckna re. En del av hans material kommer efter hand att publiceras i Österåkers hembygdsförenings årsskrifter. Även KK kommer framöver ge ett och annat smakprov. I en kommande artikel ska vi till exempel berätta om hur det gick till när Karl som ung gosse, tillsammans med sin far, besökte den riksbekante naturläkaren Eric Aronsson, känd som "Vadstorpen" eller Vingåkersdoktorn.

HALDO

Millerste-Kal, spelmannen Karl Eriksson, har lämnat en stor mängd värdefulla uppteckningar efter sig.

Hembygdsdag i Ske
Loftboden blev invi

Söndagen var en märkesdag för Skedevi hembygdsförening. Vid den årliga hembygdsdagen vid Käxelvik kunde man nämligen inviga sin loftbod. Bror Dahlberg, som varit en av de drivande krafterna i flyttningen och uppförandet av boden, fick äran att med bodens vällingklocka ringa in det nya verksamhetsåret.

Som vi tidigare berättat fick Skedevi hembygdsförening för ett par år sedan en loftbod, som stod vid Hävla gård. Det var en ganska förfallen byggnad, men samtidigt ett hus med anor sedan 1700-talet. Handlingar som berättar om den gamla boden finns arkiverade på Nordiska museet.

Hembygdsgården, som är den gamla komministergården Käxelvik mellan Hävla och Hagaryd, var i stort behov av tillskott när det gäller utrymmen, eftersom föreningens samlingar växer. Därför beslöt föreningen att med glädje ta emot loftboden och flytta den till Käxelvik.

Ett omfattande arbete följde, utfört av händiga och intresserade medlemmar. Loftboden plockades ner bit för bit, virket märktes upp och kördes till den nya platsen. Sedan började uppförandet, och lagom till hembygdsdagen stod loftboden färdig, målad med äkta rödfärg och med den av Häfla bruk skänkta vällingklockan på taket.

Loftboden, som ligger mellan Hembygdsgården och Tisna 1700-talsbyggnad. Foto: Haldo.

Invigningen skedde alltså vid den årliga hembygdsfesten, som inleddes med besök på högmässan i Skedevi kyrka, där kyrkoherde Robert Carlin predikade.

Sedan fortsatte man vid Käxelvik, där samlingarna visades och där det var kaffesamkväm. Uppmärksammad hedersgäst var gamle Skedeviprosten Birger Gunne, 90 år gammal men vid god vigör.

Han berättade minnen ur sitt långa liv, som bland annat innehåller en 20-årsperiod som församlingsherde i Skedevi.

Misstänker mordbrand

STOCKHOLM (TT)

Den person som hittades död i en nedbrunnen handikapptoalett på Ekerö i Mälaren väster om Stockholm på lördagen var en man i 20—40-årsåldern. Det visar den preliminära obduktionen som blev klar på söndagen.

Polisen i Solna som har hand om utredningen misstänker att ett brott ligger bakom fyndet.